

Voorzitter, de SP-fractie heet de nieuwe minister en staatssecretaris van financiën van harte welkom. Ook voor mij is het natuurlijk bijzonder hier een gewaardeerd oud collega tegenover mij achter de regeringstafel te zien. Voorzitter, vandaag combineren wij bij wijze van uitzondering de algemene financiële beschouwingen met een debat over het belastingplan. Daar is in zoverre wel wat voor te zeggen dat uitgaven en inkomsten natuurlijk onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

De uitgaven enerzijds en de financiering daarvan via de belasting anderzijds geven tezamen in hoge mate richting aan de samenleving. Hoeveel geld je waar aan uitgeeft, zijn uiteraard cruciale politieke keuzes. Kies je voor toegankelijke en goede zorg zonder boete op ziek zijn of neem je genoegen met een bevrozing van het eigen risico in ruil voor een premieverhoging? Kies je er voor om de tweedeling en de ongelijkheid in de samenleving echt aan te pakken door bijvoorbeeld de al jaren achtergebleven uitkeringen structureel te verhogen en meer te investeren in armoedebestrijding of verlaag je de uitkering van een van de meest kwetsbare groepen in onze samenleving? Kies je er voor te investeren in militairen of in de verdere militarisering van de internationale verhoudingen en in de contraproductieve war on terror?

Voorzitter, welke keuzes je überhaupt kan maken aan de uitgavenkant is natuurlijk in de eerste plaats afhankelijk van hoeveel belasting je ophaalt. De totale omvang van de overheidsfinanciën, en van onze publieke sector, is ook een politieke keuze. En vervolgens is het een fundamentele politieke keuze bij wie je die belastingen ophaalt. Of je eventuele extra belastingen vooral laat drukken op hen voor wie het leven al zo duur is en die al het meeste ingeleverd hebben of bij hen die er juist het meest er op vooruit gegaan zijn. Of je de lasten verlicht voor hen die de waarde creëren of voor hen die zich de waarde vooral toe-eigenen. Of je de lasten verlicht voor werkenden in Nederland of voor overheden en aandeelhouders in het buitenland.

Voorzitter, het moge duidelijk zijn dat mijn fractie van mening is dat het nieuwe kabinet niet altijd de goede keuzes maakt. Sommige keuzes juichen wij toe of zien we als een stap in de goede richting. Maar uiteindelijk is onze conclusie dat dit kabinet onvoldoende investeert in de samenleving, in mensen. Waar multinationals boven mensen gaan kunnen dit kabinet en deze minister en staatssecretaris niet op onze steun rekenen.

Voorzitter, de nieuwe regering erft van haar voorganger een begroting die in evenwicht is, een nationale schuld die daalt en een economie die na een triple-dip recessie eindelijk weer groeit. Maar deze minister erft ook een Nederland waarin de tweedeling gegroeid is en waar door de bezuinigingen van Rutte I en II de publieke sector is verschaald. Een inhaalslag qua publieke investeringen is dus hard nodig. Met de financiële crisis van 2008 is bovendien gebleken dat de verhoudingen tussen de reële economie en de financiële sector als ook tussen arbeid en kapitaal volledig uit het lood geslagen waren.

Voorzitter, in afgelopen jaren zijn de besteedbare inkomens vanaf modaal twee keer zo hard gestegen als de inkomens tot ongeveer modaal; en is de loonkloof tussen de hoogst en laagstbetaalden verder gestegen terwijl uitkeringsgerechtigden, waaronder de meest kwetsbare groepen in deze samenleving, verder zijn achtergebleven. Wat doet nu dit kabinet: wordt die groeiende ongelijkheid eindelijk een halt toegeroepen; wordt die kloof teruggedrongen? Nee, de ongelijkheid neemt tijdens deze kabinetsperiode toe. De inkomens

onder modaal gaan er jaarlijks 0,8 % op vooruit, inkomens tot twee keer modaal 1,3 en inkomens boven twee keer modaal 1,4 %. Komt dit nu tegemoet aan de breed gedeelde wens vanuit de samenleving echt wat te doen aan de groeiende ongelijkheid in ons land? Graag een reactie van de minister. En misschien kan de minister ons uitleggen waarom de ongelijkheid voor dit kabinet kennelijk helemaal geen thema is. In het regeerakkoord komt het niet een keer voor. Of is dit een vergissing? De vermogensongelijkheid blijft intussen stuitend groot in dit land, ook in internationaal perspectief. Hier lijkt het kabinet al helemaal niets aan te willen doen. Maar vindt de minister het normaal dat in NL 10% van de huishoudens 66% van het vermogen bezit? Graag een reactie van de minister.

Voorzitter, waar de groeiende tweedeling in de samenleving misschien wel het meest schrijnend is, is in de aanhoudende armoede onder kinderen. Eén op de negen kinderen groeit op in armoede. Het rapport van de kinderombudsman dat vorige week uitkwam laat zien wat armoede voor kinderen betekent. Kinderen die in armoede opgroeien hebben veel stress en spanning thuis; geven hun leven een lager rapportcijfer, en komen op school moeilijker mee. Deze kinderen hebben vervolgens ook minder goede ontwikkelingskansen. Dit probleem aanpakken lijkt mij een dure plicht. Wij waren daarom blij met het gedegen SER rapport dat voor de zomer uit kwam als gevolg van een eerdere motie van deze Kamer, en met de daarin gedane beleidsaanbevelingen. Onze fractie is daarom ook heel blij dat vorige week bijna kamerbreed de motie Kox is aangenomen die de regering oproept in navolging van een aanbeveling van de SER te komen tot een voorstel tot een overheidsbrede reductiedoelstelling en dus tot een daadwerkelijke structurele verlaging van het aantal kinderen dat in armoede opgroeit. We zullen uiteraard nauwlettend op de uitvoering van deze motie toe zien. Graag hoor ik van de minister of hij ook al ideeën heeft over hoe een dergelijke reductiedoelstelling gerealiseerd kan worden, in aanvulling op de halve zin die er nu over in het regeerakkoord staat.

Voorzitter, terwijl de economie sterk groeit en de overheid meer kan besteden zonder oplopende tekorten, kiest deze regering er voor de al voorgenomen verlaging van WAJONG uitkering niet terug te draaien. Iedereen gaat er op vooruit, beweert dit kabinet maar de meest kwetsbare groep gaat er 80 euro op achteruit. De SP-fractie vindt dit asociaal. Erkent de minister dat deze groep wel moet inleveren en kan hij uitleggen waarom hij dat gerechtvaardigd vindt? Door de loonkostensubsidie te vervangen door loondispensatie dreigen mensen met een arbeidsbeperking minder dan het minimumloon betaald te krijgen voor hun werk. De SP-fractie vindt dit principieel onjuist. Naar onze mening is het ook in strijd met het door het eveneens door het kabinet gehuldigde principe dat werken moet lonen. Graag een reactie van de minister.

Voorzitter, de tweedeling is in Nederland ook gegroeid door het achterblijven van de lonen bij de productiviteitsgroei en dus bij de winsten. De arbeidsinkomensquote is historisch laag. Dit is niet alleen een probleem vanuit het oogpunt van sociale rechtvaardigheid, maar ook slecht voor de economie. Zoveel wordt nu zelfs erkend vanuit de hoek waar altijd het hardst om loonmatiging werd geroepen. Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald. Zelfs VVD premier Rutte en president van De Nederlandse Bank, Klaas Knot, roepen nu openlijk om hogere lonen. Maar deze minister lijkt zich bij dat groeiende koor niet echt te willen aansluiten, alsof hij nog ongeveer als allerlaatste er van overtuigd moet worden dat het achterblijven van de lonen nu echt te lang heeft geduurd. In de Tweede Kamer wilde hij het de premier in ieder geval niet volmondig nazeggen. Daarom vraag ik hem hier: steunt de

minister de oproep van de minister-president als ook van DNB-president Knot om de lonen te verhogen? Graag een helder ja of nee.

Voorzitter, ik kom nu bij het hoofdstuk publieke investeringen. In het regeerakkoord wordt de term investeringen veelvuldig gebruikt. En ja er komt meer geld voor het basisonderwijs, en wij juichen dit toe. Er wordt eindelijk geïnvesteerd de verpleeghuiszorg. Er komt meer geld voor de politie. Allemaal een goede zaak en hoog nodig wat betreft de SP-fractie. Maar nadere analyse laat zien dat de echte inhaalslag uitblijft. Op de zorg wordt per saldo bezuinigd. De boete op ziek zijn wordt ondanks de verkiezingsbeloften van verschillende coalitiepartijen niet verlaagd. Er wordt, gelukkig, meer geld vrij gemaakt voor justitie en veiligheid maar dit zal de opgelopen schade van de opeenvolgende bezuinigingen van de vorige kabinetten bij lange na niet kunnen repareren. De leraren in het basisonderwijs zijn niet zonder reden vandaag opnieuw gaan staken en naar Den Haag getrokken. Het hoger onderwijs komt er bekaaid af.

En, voorzitter, er is genoeg geld voor extra investeringen in de kwaliteit van onze samenleving. Dat is een kwestie van keuzes maken. Een politieke keuze die dit kabinet maakt is om vast te houden aan een begrotingsoverschot voor de komende jaren. De SP-fractie maakt liever een ander keuze. Als de noden in de samenleving nog zo hoog zijn en als de economie nog maar net uit een diep dal is geklommen en juist nu investeringen nodig heeft om duurzaam toekomstbestendig te worden moet het je het geld niet gaan zitten oppotten. Van een oververhitting van de Nederlandse economie is nog geen sprake. En wat verhitting zou juist goed zijn, dan gaan die lonen ook eindelijk sneller omhoog. Maar ook als we kiezen voor een begrotingsoverschot voor de komende jaren, zouden we veel meer kunnen investeren dan we nu doen. Ook dat is een kwestie van keuzes. Is de minister dat met ons eens, dat het kabinet wel degelijk had kunnen kiezen voor meer investeringen, ook zonder schuldfinanciering? Graag een reactie.

We zouden er bijvoorbeeld voor kunnen kiezen, iets waar mijn partij al jaren voor pleit, om grote vermogens in Nederland eindelijk eens echt te gaan belasten. Hiermee pak je niet alleen een belangrijke maar vaak veronachtzaamde dimensie van de ongelijkheid aan maar breng je ook structureel meer geld in het overheidslaatje, geld dat je kan besteden aan zaken die de kwaliteit van onze samenleving verbeteren: aan hogere salarissen in het basisonderwijs bijvoorbeeld of aan meer docenten in het hoger onderwijs; of aan betere arbeidsvoorwaarden in de zorg: of aan verdere vergroening of aan bestrijding van de armoede in Nederland.

Voorzitter, de SP-fractie vindt het onbegrijpelijk dat we in het regeerakkoord zo weinig lezen over de plannen van dit kabinet ten aanzien van de armoede onder kinderen terwijl tegelijkertijd wordt aangekondigd dat 1,4 miljard per jaar over de balk gegooid wordt om directiekamers van Shell en Unilever tevreden te stellen. Ja, ik kom dus nu even bij het tussenkopje 'lastenverlichting voor het buitenland', om de term uit de CPB doorrekening nog maar even te gebruiken. Ik was die term nog niet eerder tegen gekomen. Misschien wel een novum in de geschiedenis van de Rijksbegroting. Lastenverlichting voor het buitenland, alias het mega-cadeau voor hen die het niet nodig hebben en ten koste van hen die het heel goed wat meer zouden kunnen gebruiken, kortweg in coalitiekringen ook wel bekend als de meloen. De ChristenUnie in de Tweede Kamer is het uiteindelijk gelukt deze meloen te slikken, wat buitengewoon knap is. Benieuwd of ze ook in de Eerste Kamer dit staaltje zullen

laten zien. Ze hebben overigens, net als de overige leden van de coalitie, nog ruim de tijd om te oefenen in de kunst van het meloenslikken, want het zal nog wel even duren voordat dit voorstel hier als wet behandeld zal worden. Ook het kabinet heeft nog even de tijd om te werken aan de Memorie van Toelichting, en aan een hernieuwde poging om tot een deugdelijke onderbouwing te komen. De SP-fractie kijkt daar naar uit. Maar als die onderbouwing uitblijft zou het eigenlijk voor de hele Eerste Kamer, in haar rol kritisch te reflecteren op de kwaliteit van wetgeving, een rotte meloen moeten zijn die met beter kan laten staan. Dat het voor de D'66 fractie, zoals wij vorige week hoorden, het nog geen uitgemaakte zaak is, geeft hoop.

Voorzitter, ik herinner u er aan dat het hier om 1,4 miljard per jaar gaat, structureel, jaar in jaar uit. En de minister en de staatsecretaris weten niet eens wie daar precies wijzer van worden – zo blijkt ook uit de beantwoording van vragen uit deze Kamer. Het enige dat we zeker weten is dat de burgers van Nederland er helemaal niets aan hebben. Graag een reactie van de minister en van de staatsecretaris. Wel is duidelijk dat veel van het belastinggeld straks rechtstreeks de schatkist van andere landen, de VS voorop, in zal vloeien. Waar het aan buitenlandse aandeelhouders wordt weggeven verwacht de SP-fractie daar eerdere negatieve dan positieve effecten van. Het zal zeker niet helpen onze bedrijven tegen vijandige overnames te beschermen. Is deze minster daar echt van overtuigd? Graag een reactie.

Voorzitter, de voorgenomen afschaffing van de dividendbelasting is voor ons een teken dat dit kabinet zich heeft laten ringeloren door de lobby van het grootbedrijf. Natuurlijk is dat niet de eerste keer dat dit gebeurt. De macht van multinationals en van de financiële sector is veel te groot. De politieke invloed van de directiekamers van Shell en Unilever, die zo duidelijk naar voren komt in het kabinet Rutte III, betekent niets anders dan een uitholling van onze democratie. Of kan de minister nog eens uitleggen wat het democratisch draagvlak is van een voorstel dat in geen enkel verkiezingsprogramma stond? Is dit een uitdrukking van de wil van de kiezer die op 15 maart naar de stembus ging of een uitdrukking van het feit dat de coalitiepartijen en de premier voorop, en hoe precies mogen we niet weten, graag hun oor te luisteren hebben gelegd bij een lobby van een machtige economische elite? Graag een reactie van de minister.

Voor zover er van kabinetszijde al argumenten gegeven zijn voor dit cadeau van jaarlijks 1,4 miljard komt dat er op neer dat we vooral toe moeten geven aan de druk van het mobiele kapitaal, vooral moeten toegeven aan activistische aandeelhouders, vooral mee moeten gaan in de belastingconcurrentie, daar zelfs voorop bij te gaan lopen, in plaats van aan dit alles via wet- en regelgeving paal en perk te stellen. En dat terwijl Nederland al sinds jaar en dag een belastingparadijs is voor diezelfde multinationals. Intussen stelt dit kabinet voor de vennootschapsbelasting te verlagen naar 21 procent voor het hoge tarief. Dit terwijl de winstbelasting in de meeste omringende landen hoger ligt. Zo lopen we dus voorop in de race naar de bodem. Waar houdt het dan op, zo vragen wij de minister?

Voorzitter, de heer Dijkhof noemde het afschaffen van de dividendbelasting een gok. De SP-fractie gokt niet graag met 1,4 miljard. Van dit kabinet en deze minister hadden we dat eigenlijk ook niet verwacht. Maar het past wel in het beeld van het casino-kapitalisme dat ons hele financieel-economische systeem in 2008 aan de rand van de afgrond bracht en de wereld in een diepe en lange recessie stortte. Een economie die werkt voor ons allemaal is

ook een economie waarin de financiële sector dienstbaar is aan de samenleving. Ook hier mist mijn fractie een visie van het kabinet. Misschien kan de minister die hier alsnog geven. Welke lessen trekt hij uit de financiële crisis en in hoeverre vindt hij dat er inmiddels al genoeg gedaan is om ons financiële systeem weer veilig te maken? Het lijkt er wel op want in het regeerakkoord wordt voorgesteld de kapitaalbuffereisen weer te verlagen van 4% naar 3%. De SP-fractie vindt dat buitengewoon onverstandig. De voorganger van deze minister pleitte in het voorjaar nog voor 6%, wat in ieder geval de gewenste richting gaat. Met deze minister gaan we weer de andere kant op. Kan hij deze keuze uitleggen?

En intussen, voorzitter, ook hier is al veel over gezegd, worden de boodschappen duurder door de verhoging van het lage BTW tarief. Dit treft uiteraard het meest die mensen voor wie dagelijkse boodschappen al zo duur zijn en die zich weinig luxe kunnen permitteren. Zoals ook uit een eerdere CBS studie blijkt verhoogt dit vooral de belastingdruk voor de laagste inkomens. Onderschrijft de minister dat de BTW verhoging vooral voor de laagste inkomens slecht uitpakt? Dus, dat zijn de keuzes die deze regering maakt: de boodschappen duurder maken en tegelijkertijd 1,4 miljard weggeven aan aandeelhouders van multinationals en aan de buitenlandse fiscus, en dit omdat de bazen van Shell en Unilever, en zijn vrienden van het VNO-NCW zo vaak op de premier hebben in gepraat dat hij het ging voelen tot in al zijn vezels. Wat een aanfluiting van onze democratie. Vindt deze regering het dan gek dat mensen hun vertrouwen in de politiek verliezen?

Ten slotte, over het belastingplan 2018. De SP-fractie steunt het overgrote deel van de voorstellen maar niet het voorstel om de belastingvrije voet in de vermogensrendementheffing te verhogen van 25.000 naar 30.000 euro omdat dit vooral ten goede komt aan mensen met grote vermogens. Iemand met een vermogen van 27.500 euro gaat jaarlijks twee tientjes minder betalen, met een vermogen van 75.000 is dat vier tientjes en boven de miljoen acht tientjes. We willen de vermogenswinstbelasting juist verhogen en al helemaal boven de miljoenenvermogens.

Voorzitter, samenvattend is ons oordeel dat het kabinet tekort schiet als het gaat om de eigen ambitie om er voor te zorgen dat Nederland niet alleen vooruit gaat in de statistieken maar dat Nederlanders dat ook zelf ervaren. De tweedeling neemt eerder toe dan af waardoor een aantal Nederlanders het herstel wel zullen ervaren maar anderen minder of zelfs helemaal niet, waaronder de meest kwetsbare groepen in onze samenleving. Intussen laat dit kabinet zich een oor aannaaien ter waarde van 1,4 miljard – per jaar - door de lobby van het grootkapitaal. Voor echt herstel van vertrouwen in de toekomst, en vertrouwen in de politiek, zal meer nodig zijn. We zien daarom uit naar de eerste echte begroting van deze minister volgend jaar om te zien of de hand naar de oppositie alsnog uitgestoken zal worden en kijken intussen uit naar de beantwoording van de minister en de staatssecretaris.